GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ה, 2025
מספר השאלון: 1261
קובץ: תשובות סופיות

תנ"ך

שאלון 1261

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (2×24) – 48 נקודות
פרק שני – (1×24) – 24 נקודות
פרק שלישי – (1×16) – 16 נקודות
פרק רביעי – (1×12) – 12 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים, בלי תוספות ובלי תרגום. מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות.
ד. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיקו את השאלה; כִּתבו את מספרה בלבד. (2) התרכזו בנושא. שימו לב לכתב, לכתיב ולפיסוק.
הערה: בקטעים מן התנ"ך השם המפורש בא בצורת ה'.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה. כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.
בהצלחה!

כללי המענה במועד זה (חורף תשפ"ה): בחינות המועד היו "עדיין בצל המלחמה, דבר שהשפיע על היקף הנושאים מתכנית הלימודים, חוקי המענה ומספר הנבחנים"; "בשל המלחמה נעשה צמצום בפרקי הלימוד בכל אחד הנושאים, וכן ניתנה אפשרות לבחור נושא בחירה אחד מתוך חמישה" – כפי שמופיע גם במבנה המודפס של השאלון (פרק שלישי: שאלה אחת מתוך 6–10). פירוט נוסף של כללי מענה ייעודיים למועד זה (מספר הסעיפים והניקוד בכל פרק) לא פורסם במקורות שבידינו; מכתב הפיקוח על כללי המענה לתשפ"ה נושא תאריך מאוחר למועד זה (31.03.25) ואין מסמך הקובע שחל עליו. לכן מובא כאן המבנה כפי שהודפס בשאלון.
הערה לפתרונות: בפסוקים המצוטטים השם המפורש נכתב בצורת ה' (גם עם אותיות שימוש: וַה', לַה', מֵה'), כמו בשאלון.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

א. פעולות לדוגמה: רץ לקראת האורחים והשתחווה להם ("וירץ לקראתם... וישתחו ארצה") – יוזמה וכבוד לזרים; מיהר להכין סעודה גדולה ומשובחת ("ואל הבקר רץ... בן בקר רך וטוב") ועמד לשרתם ("והוא עמד עליהם") – נדיבות ומסירות. כל פעולה עם ציטוט והסבר.

ב(1). שרה צחקה ואמרה "ואדני זקן" – כלומר תלתה את חוסר האפשרות ללדת בזקנתו של אברהם. ה', כשסיפר לאברהם על צחוקה, שינה את דבריה ל"ואני זקנתי" (היא זקנה) – הסתיר שדיברה על זקנת אברהם. הסיבה: מפני השלום – כדי שאברהם לא ייפגע ולא יכעס על שרה, וכדי לשמור על שלום בית.

ב(2). גילה שהוא עומד לבדוק את חטאי סדום ועמורה ולהענישן ("זעקת סדם ועמרה כי רבה... ארדה נא ואראה"). סיבה: אברהם עתיד להיות גוי גדול, ותפקידו לצוות את בניו "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" – עליו ללמוד מקרוב את דרך המשפט של ה'.

ג(1). אברהם – שאלה רטורית: "השפט כל הארץ לא יעשה משפט" – פונה לצדקתו של ה' כשופט; ה' מסכים לחוס על העיר בזכות צדיקים ("ונשאתי לכל המקום בעבורם"). משה – שאלה רטורית: "למה יאמרו מצרים... ברעה הוציאם" – פונה לשמו של ה' בעיני העמים (וגם "זכר לאברהם"); ה' חוזר בו ("וינחם ה' על הרעה").

ג(2). הנביא אינו רק שליח המעביר את דבר ה' אלא שותף לשיח וסנגור: ה' משתף אותו בתוכניותיו ("המכסה אני מאברהם"), מאפשר לו לטעון נגד החלטותיו ואף מתחשב בדבריו ומשנה את החלטתו.

שאלה 2

א(1). חריצות ואחריות – רחל רועה את צאן אביה ("כי רעה הוא"); אפשר גם יופי ("יפת תאר ויפת מראה") או זריזות ("ותרץ ותגד לאביה").

א(2). הכרת טובה ואמונה – לאה רואה בכל לידה חסד של ה', ובלידת יהודה אומרת "הפעם אודה את ה'"; אפשר גם: תקווה ונאמנות לבעלה ("עתה יאהבני אישי").

ב(1). חשש שלבן ירמה אותו וייתן לו אישה אחרת במקום רחל. לכן הגדיר את הכלה בשלושה פרטים: "ברחל" (לא לאה), "בתך" (לא רחל אחרת מן השוק), "הקטנה" (שלא יחליפו את השמות).

ב(2). יעקב בורח מעשו המבקש להרגו, ונשלח אל לבן "עד אשר תשוב חמת אחיך". אין לו לאן לחזור; ההישארות עוד שבע שנים בבית לבן מעניקה לו מקלט ומרחיקה אותו מן הסכנה.

ג. מוסכמה = נורמה מקובלת בחברה. פרק כט: הבכירה נישאת לפני הצעירה, והבכירה מעמדה קודם – יעקב מבקש את הצעירה ואוהב את רחל יותר מלאה; התוצאה: הרמאות של לבן, עוד שבע שנות עבודה, ולאה "שנואה" – קנאה וסבל בבית. פרק לז: הבכור והגדולים קודמים – יעקב מעדיף את הבן הצעיר יוסף ועושה לו כתונת פסים; התוצאה: שנאת האחים "ולא יכלו דברו לשלם".

שאלה 3

א(1). "נער עברי עבד לשר הטבחים" – יוסף צעיר, זר (עברי) ועבד; הוא יושב בבית הסוהר ("במשמר בית שר הטבחים"); שר המשקים אינו מזכיר אפילו את שמו.

א(2). בפסוק יד יוסף מוצא מן הבור, מתגלח ומחליף שמלות – יוצא מבית הסוהר. בפסוקים מב–מג פרעה נותן לו טבעת, בגדי שש, רביד זהב, מרכבת המשנה וקוראים לפניו "אברך" – סמלי שלטון ומעמד של משנה למלך.

ב. בבית: יוסף מספר בגאווה חלומות שבהם הוא שולט במשפחתו – מעורר שנאה וגערה ("המלך תמלך עלינו", "ויגער בו אביו") – ומושלך לבור. לפני פרעה: הוא מפרש חלום שאינו עוסק בו, מייחס את הפתרון לאלוהים ומציע תוכנית מעשית לטובת מצרים בלי להציע את עצמו – פרעה רואה בו "נבון וחכם" וממנה אותו.

ג(1). פרעה מעלה עבד עברי זר לשלטון על כל מצרים – בני המדינה עלולים להתרעם ("יתרעמו בני המדינה תחת עבד כי ימלוך") ולא לקבל את סמכותו.

ג(2). שני צעדים: (1) קרא לו "צפנת פענח" = "מגלה צפונות" – שם המציג אותו כבעל רוח אלוהית; (2) השיא לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און – בת כוהן בכיר; כך יאמינו כולם שהוא "איש אלוהים" ויקבלו את שלטונו.

פרק שני – שמות

שאלה 4

א. פסוקים א–י: בת פרעה – מוציאה את התיבה מן היאור, חומלת על הילד, משלמת לאמו שתיניקו ומאמצת אותו – מצילה אותו ממוות ומגזרת פרעה. פסוקים טו–כב: רעואל (כהן מדין) – מזמין את משה הבורח לביתו, נותן לו מקום לשבת ואת צפורה לאישה – מקלט מפני פרעה ובית חדש. (אפשר גם בנות רעואל.)

ב(1). פסוק יב: "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" ו"ויטמנהו בחול" – בודק שאין עדים ומסתיר את הגופה. פסוקים יד–טו: "ויירא משה ויאמר אכן נודע הדבר" ו"ויברח משה" – יודע שהדבר מסכן את חייו.

ב(2). פרט שנוסף: סביב עמדו רבים – "ציבור עבדים מחריש" – ומשה פנה אליהם "לעזרה" (במקום "ויפן כה וכה" כדי לוודא שאין עדים). מכאן: משה אינו עומד מנגד – כשאיש אינו מוכן להושיע, הוא לוקח אחריות ופועל בעצמו ("ויהי בעצמו לאיש") – אומץ, תחושת צדק ומנהיגות.

ג. לפי אברבנאל, העם צעק מפחד שהמלך החדש יוסיף גזרות, ובבקשה שהמלך יקל את העבודה – ציפייה צנועה להקלה בתוך השעבוד, מופנית למלך. תגובת ה': שומע את הצעקה ("ואת צעקתם שמעתי") אך עונה מעבר לציפיות – לא הקלה אלא הצלה מיד מצרים, יציאה והבאה לארץ טובה, ושליחת משה. כלומר תואמת בכך שנענית לצעקה, אך חורגת מן הציפייה.

שאלה 5

א(1). ה' לא יעלה בקרב העם; הוא ישלח מלאך לפניהם שיגרש את העמים ויביאם לארץ – קשר עקיף ומרוחק במקום נוכחות ישירה.

א(2). העם "קשה עורף" ועלול לחטוא שוב; אם ה' יהיה בקרבו, יכעס ויכלה אותו ("פן אכלך בדרך" / "רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך"). הריחוק מגן על העם מפני עונש מיידי.

ב(1). משה הוציא את האוהל אל מחוץ למחנה, "הרחק מן המחנה" – התרחק מן העם בכעס. הביקורת: כשה' כועס, המנהיג אינו צריך לכעוס גם הוא ולהתרחק; אם גם הרב וגם התלמיד כועסים – "ישראל מה תהא עליהם?" – אין מי שיגן על העם. ה' דורש ממנו להחזיר את האוהל.

ב(2). כאזהרה/איום למשה: אם לא יחזיר את האוהל למחנה, יהושע תלמידו ישרת "תחתיך" – יחליף אותו. לכן הכתוב מספר שמשה "שב אל המחנה" ואילו יהושע "לא ימיש מתוך האהל".

ג(1). לעצמו: "הודעני נא את דרכך" – להכיר את דרכי ה'; המטרה: "למען אמצא חן בעיניך" – להעמיק את הקשר ולהנהיג נכון ("וראה כי עמך הגוי הזה"). לעם: שה' עצמו ("פניך") ילך עמם ולא מלאך – "אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה"; המטרה: שיִוודע שהעם מצא חן ויהיה מיוחד ונבדל מכל העמים ("ונפלינו אני ועמך").

ג(2). פסוק יז: "גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה" – ה' מסכים ללכת עם העם (בקשה לעם). או פסוק יט: "אני אעביר כל טובי על פניך... וחנתי את אשר אחן" – ה' מגלה למשה את דרכיו (בקשה לעצמו).

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שאלה 6

א. העם: "לא עת בא עת בית ה' להבנות" – עוד לא הגיע הזמן לבנות את המקדש (קשיים כלכליים, התנגדות השכנים, הפסקת הבנייה). חגי: "העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב" – שאלה רטורית: לבתיכם המפוארים יש עת, ולבית ה' אין – הטענה היא תירוץ; סדר העדיפויות מעוות.

ב(1). העם חושב: קודם נבסס את מצבנו הכלכלי ואחר כך נבנה את הבית. חגי: המצוקה הכלכלית (בצורת, יבול דל) נובעת מכך שהבית חרב – "יען ביתי אשר הוא חרב ואתם רצים איש לביתו". השינוי: לבנות את הבית קודם ("עלו ההר... ובנו הבית"); בבעיה עצמה מסתתר הפתרון – הבנייה תחזיר את הברכה ואת רצון ה' ("וארצה בו ואכבדה").

ב(2). לשון נופל על לשון / מידה כנגד מידה: הבית "חרב" – ולכן "ואקרא חרב על הארץ". אפשר גם: צבירה/חזרה על "ועל" בפסוק יא (הבצורת פוגעת בכל), או ניגוד "פנה אל הרבה והנה למעט".

ג(1). חגי: את רוח זרובבל הפחה, יהושע הכהן הגדול וכל שארית העם – כדי שיבואו ויעשו מלאכה בבית ה' (בניית המקדש בפועל). עזרא: את רוח כורש מלך פרס – כדי שיכריז על היתר לעלות לירושלים ולבנות את הבית (וגם את רוח ראשי האבות, הכהנים והלוויים – לעלות לבנות).

ג(2). ה' מכוון את ההיסטוריה ופועל דרך בני אדם – גם דרך מלך נכרי – להגשמת הבטחותיו ("לכלות דבר ה' מפי ירמיה"); שיבת ציון ובניית המקדש הן חלק מתוכנית אלוהית.

שאלה 7

א. הנבואה: אם העם לא ישמע לתורת ה' ולנביאיו – המקדש יהיה "כשלה" (ייחרב כמשכן שילה) והעיר תהיה לקללה; היא מותנית וקוראת לתשובה. ההתנגדות: הכוהנים, הנביאים והעם האמינו שבית ה' ועיר ה' לא ייחרבו; נבואה על חורבן "בשם ה'" נחשבה בעיניהם נבואת שקר וחילול – ולכן "מות תמות".

ב. מחזקת: "ואני הנני בידכם עשו לי כטוב וכישר בעיניכם" – אינו תוקפני, מוסר את עצמו בידיהם (או "וינחם ה' אל הרעה" – מרכך). סותרת: "אך ידע תדעו כי אם ממתים אתם אתי כי דם נקי אתם נתנים עליכם... כי באמת שלחני ה'" – איום חריף וביטחון עצמי רב בשליחותו.

ג(1). חזקיהו: נבואת פורענות היא קריאה לתשובה – לא המית את מיכה אלא ירא את ה' וחילה את פניו, וה' ניחם. יהויקים: הנביא הוא איום על השלטון שיש להשתיקו – ביקש להמית את אוריהו, רדף אחריו עד מצרים, היכה אותו בחרב והשליך את נבלתו.

ג(2). יהויקים שלח אנשים להוציא את אוריהו מארץ נכר, הביאו כבול אליו והמית אותו; כנגד זה מלך בבל עלה עליו, אסר אותו בנחושתיים להוליכו לבבל – מי שרדף ותפס נביא נלכד בעצמו ונלקח לארץ נכר.

שאלה 8

א. (1) מקלט והגנה על הרוצח בשגגה מפני גואל הדם, עד שיעמוד למשפט ("למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט"). (2) מקום גלות שהרוצח מחויב לשבת בו אחרי המשפט "עד מות הכהן הגדל" – עונש וכפרה על אובדן החיים, וריחוק ממשפחת הנרצח.

ב(1). (1) לא הייתה איבה – יוסי חברו לעבודה ("והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו"). (2) ההריגה הייתה פתאומית ובלי כוונה/בלי לראות – תקלה בלתי צפויה, "לא שם לב" ("בפתע בלא איבה", "בלא ראות ויפל עליו").

ב(2). אסור לקחת ממנו כופר (כסף) כדי שישוב לביתו לפני מות הכוהן – אי אפשר לקנות את היציאה מעיר המקלט. הסיבה: הדם "יחניף את הארץ" ומטמא אותה, וה' שוכן בתוכה; חיי אדם אינם נמדדים בכסף, ואין כפרה בתשלום.

ג(1). משותף: הכוונה/הרגש של המכה – כעס ושנאה ("בחמתו" בחוק החתי; "בשנאה", "באיבה" במקרא). הבדל: במקרא – מוות ("מות יומת המכה") ואסור לקחת כופר; בחוק החתי – פיצוי: נתינת ארבע נפשות (עבדים) ומשכון רכושו.

ג(2). עמדה מנומקת. לדוגמה: החוק המקראי – חיי אדם אינם ניתנים להמרה בכסף ("ולא תקחו כפר לנפש רצח"); בחוק החתי החיים "מתומחרים" בארבע נפשות ומשכון. אפשר גם: החוק החתי – אינו מוסיף מוות על מוות ומפצה את משפחת הנרצח.

שאלה 9

א. "לא יקמו רשעים במשפט" – לא יעמדו (לא יחזיקו מעמד) בשעת המשפט; ייפסקו כאשמים, וגם לא יהיה להם מקום בעדת הצדיקים. "דרך רשעים תאבד" – דרכם ומעשיהם יכלו ולא יותירו המשך; הדרך מובילה לאבדון, בניגוד לדרך הצדיקים שה' יודע ושומר.

ב. צדיק = "עץ שתול על פלגי מים"; רשע = "מץ אשר תדפנו רוח". (1) שורשים ויציבות מול קלות וטלטול – הצדיק מושרש ויציב, הרשע נישא ברוח. (2) פרי, חיוניות והצלחה ("פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול") מול פסולת חסרת ערך שמושלכת (המוץ). אפשר גם מים (מקור חיים) מול רוח (כוח מפזר).

ג(1). תהלים – אישי: "אשרי האיש" – אדם יחיד בוחר שלא ללכת בדרך החוטאים ולהגות בתורת ה' יומם ולילה; ה' "יודע דרך צדיקים". בראשית – לאומי: אברהם יצווה את בניו וביתו אחריו "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" – דרך ה' עוברת מדור לדור ומעצבת "גוי גדול ועצום" שיהיה ברכה לגויים.

ג(2). החיים הם בחירה בין שתי דרכים; האדם אחראי לבחירתו, ולכל דרך תוצאה – דרך הצדיקים מוכרת ושמורה בידי ה', ודרך הרשעים אובדת.

שאלה 10

א(1). השאלה: מהו הדבר הטוב והכדאי שאדם יעשה בימי חייו הקצובים. התשובה (הניסיון): לחיות בשפע ובהנאה – לבנות, לטעת, לרכוש ולצבור; דוגמאות: "בניתי לי בתים נטעתי לי כרמים", "קניתי עבדים ושפחות", "כנסתי לי גם כסף וזהב".

א(2). המסקנה: "הכל הבל ורעות רוח ואין יתרון תחת השמש" – אין רווח של ממש מכל העמל. הסתירה: הוא עשה מפעלים עצומים, צבר יותר מכל מי שהיה לפניו ואף שמח בעמלו – ובכל זאת קובע שאין בכך שום יתרון.

ב(1). החוכמה היא כאור מול חושך: החכם "עיניו בראשו" – רואה, מבין ומתכנן את צעדיו; הכסיל "בחשך הולך" – מועד ואינו יודע לאן.

ב(2). מקור הכאב: המוות והשכחה המשותפים לחכם ולכסיל – "מקרה אחד יקרה את כלם", "ואיך ימות החכם עם הכסיל", "כי אין זכרון לחכם עם הכסיל לעולם"; לכן "ולמה חכמתי אני אז יותר" – יתרון החוכמה מתבטל.

ג(1). הרעיון מכאיב לו ומייאש אותו – הוא שונא את עמלו, כי יעזוב אותו למי שלא עמל בו ואולי יהיה סכל; זה "הבל ורעה רבה" – לא צודק ולא הגיוני.

ג(2). העמל עצמו – האדם עובד קשה, כל ימיו כאב וכעס ואפילו בלילה אינו נח, ובסוף אינו נשאר עם דבר ("כי מה הוה לאדם בכל עמלו").

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

א(1). "שב נא פה" – שאלישע יישאר במקום ולא ימשיך איתו; הסיבה: "כי ה' שלחני" (לבית אל, ליריחו, לירדן) – אליהו נשלח לבדו.

א(2). סירב בשבועה: "חי ה' וחי נפשך אם אעזבך" – שלוש פעמים; מבטא נאמנות, דבקות ונחישות להישאר עם רבו עד הסוף.

ב(1). אם יראה את אליהו נלקח ממנו – בקשתו תתקיים ("אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן").

ב(2). אדרת = גלימה, בגד הנביא. בפסוק ח אליהו מכה באדרתו במים והם נחצים; בפסוקים יג–יד אלישע לוקח את אדרת אליהו שנפלה, מכה במים – והם נחצים באותו אופן. האדרת עברה אליו, והוא מחולל אותו נס – סימן שרוח אליהו עברה אליו.

ג(1). בפסוק ה הם יודעים ש"היום ה' לקח את אדניך" – כלומר אליהו נלקח; ובפסוק טז הם מבקשים לשלוח חמישים איש לחפש אותו – כאילו הוא עדיין נמצא בארץ.

ג(2). בני הנביאים הבינו את "לקיחה" לא כעלייה לשמיים אלא כהפרדה מבני אדם: חשבו שרוח ה' נשאה את אליהו והשליכה אותו במקום אחר בארץ ("באחד ההרים או באחת הגיאיות") – ולכן אפשר לחפשו.

ד. (1) צעקה וקריאה "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו" – אבל אישי על רבו כאב, והכרה באובדן מגינו של העם.
(2) קריעת הבגדים "לשנים קרעים" – מנהג אבלות.

כל הבגרויות בתנ"ך עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/tanach